

Amerikautvandringen

Under åren 1850 till 1930 utvandrade ca 1,5¹ miljoner människor från Sverige varav 1,2 miljoner till Nordamerika. Utvandringen var mycket stor från 1880 till första världskrigets utbrott. Toppåren var 1881–1882 och 1887–1888 med kris i jordbruket i Sverige och högkonjunktur i USA. Flertalet sökte sig till Nordamerika. Av svenskar födda under senare delen av 1800-talet utvandrade ungefär 20 procent av männen och 15 procent av kvinnorna.

Invandringen till Sverige utgjordes under samma tid i första hand av återvändande svenskar.

Totalt flyttade 0,4 miljoner människor till Sverige varav de flesta kom från Nordamerika. Trots en nettoutvandring på över 1 miljon ökade landets folkmängd från 3,5 miljoner år 1850 till 6 miljoner år 1930. Det var en följd av nedgången i dödligheten inte minst bland barn och ungdom. Allt fler nådde vuxen ålder. Därmed blev det också fler som fick möjlighet att få barn och befolkningen växte ytterligare.

Svårt att försörja sig

Den kraftiga befolkningstillväxten i Sverige var en av orsakerna till utvandringen. Ungdomskullarna (15- till 20-åringar) mer än fördubblades från 1825 till sekelskiftet. Den starka befolkningsökningen medförde att antalet obesuttna ökade kraftigt. Efterfrågan på arbete och bostäder blev större än utbudet samtidigt som ett lockande alternativ marknadsfördes av de Nordatlantiska transportföretagen. Efterfrågan på jord kunde få sin lösning i USA där Homestead Act från 1862 gav goda möjligheter att för en billig penning förvärva jord.

1860-talets födelseårgångar reducerades med 17–18 procent på grund av utvandringen. Ser man enbart på dem som nådde vuxen ålder, dvs. blev minst 20 år, finner man att var fjärde lämnade Sverige. Man kan med fog påstå att det under slutet av 1880-talet rådde en utbredd uppbrottsstämning bland ungdomarna. Speciellt gällde det Småland, Öland, Halland, Västergötland, Östergötland, Dalsland, Värmland och Bergslagen - bygder där amerikautvandringen blev stor.

¹ Den redovisade utvandringen 1851–1930 var 1,41 miljoner. Den oredovisade nettoutvandringen under samma period uppskattas till 0,2 miljoner. Källa: Tab. 43 i Historisk statistik för Sverige Del 1. Befolkning Andra upplagan 1720–1967 och Folk- och bostadsräkningen 1990 Del 4. Den demografiska statistiken. Definitioner, metoder, befolkningsutveckling m.m. sidorna 53–54.

Bättre levnadsförhållanden

I och med att levnadsförhållandena med tiden förbättrades i Sverige – industri- och byggnadsverksamhet expanderade – minskade Nordamerikas attraktionskraft. Under första världskriget upphörde emigrationen över Atlanten i det närmaste, men återkom i mindre skala åren därefter.

Från mitten av 1920-talet kvoterades invandringen till USA och från börskraschen år 1929 med efterföljande depression ebbade migrationen praktiskt taget ut. Bland människor födda vid sekelskiftet, dvs. omkring 1900, var migrationen obetydlig. Från och med födelseårgången 1909 är invandrarna fler än utvandrarerna i Sverige.

Sverige utan utvandring

Hur skulle Sveriges befolkning ha sett ut utan amerikautvandring? Det finns kalkyler som säger att Sverige folkmängd år 1930 skulle ha varit 2,4 miljoner större än den faktiskt var. Då räknar man med att 1,1 miljoner emigranter (netto) hade gett upphov till ytterligare 1,3 miljoner personer genom de barn och barnbarn de kunde förväntas ha fått.

Men man kan ifrågasätta realismen i en sådan kalkyl. Antaganden om dödlighet och fruktsamhet blir naturligtvis alltid osäkra. Kalkylen bygger på den i Sverige observerade fruktsamheten och dödligheten sedan 1850. Men då tar man inte hänsyn till att det kvinnoöverskott som blev följderna av att fler män än kvinnor utvandrade bidrog till att pressa ned fruktsamheten. Även dödligheten påverkades av utvandringen. Man kan anta att utvandringen gav den kvarboende befolkningen bättre livsvillkor än eljest och att det i sin tur bidrog till den snabba nedgången i dödlighet.